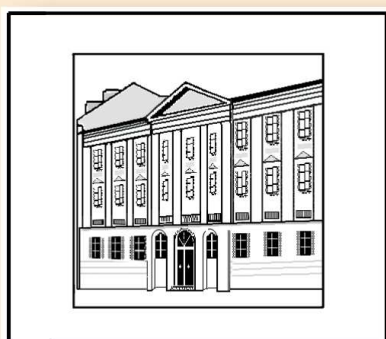

ISSN 2224-025X

НАУКОВІ З АПИСКИ

Випуск 39 / 2023

Державного
природознавчого
музею

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 39

Львів 2023

УДК 57+58+591.5+502.7:069

Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2023. – Вип. 39. – 228 с.

До 39-го випуску періодичного видання «Наукові записки Державного природознавчого музею» увійшли статті та короткі повідомлення з природничої музеології, екології, зоології, ботаніки, а також інформація про діяльність музею у 2022 році.

Для екологів, зоологів, ботаніків, працівників музеїв природничого профілю, заповідників, національних природних парків і інших природоохоронних установ і організацій.

Proceedings of the State Natural History Museum. – Lviv, 2023. – Issue 39. – 228 p.

The 39th issue of the periodical «Scientific Notes of the State Museum of Natural History» includes articles and short reports of natural history museology, ecology, zoology, botany, as well as information about the museum's performance in 2022.

For ecologists, zoologists, botanists, employees of museums of natural profile, reserves, national nature parks and other environmental institutions and organizations.

DOI: <https://doi.org/10.36885/nzdpn.2023.39>

ISSN 2224-025X

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного редактора

Відповідальний секретар

Технічний редактор

Капрусь І. Я. д-р біол. наук, проф.

Климишин О. С. д-р біол. наук, с.н.с.

Орлов О. Л. канд. біол. наук

Гураль Р. І. канд. біол. наук

Бокотей А. А. д-р біол. наук, с.н.с.; Войчишин В. К. канд. біол. наук, с.н.с.; Годунько Р. Й. канд. біол. наук, с.н.с.; Гураль-Сверлова Н. В. канд. біол. наук, с.н.с.; Дзюбенко Н. В. канд. біол. наук; Радченко О. Г. д-р біол. наук, проф.; Різун В. Б. канд. біол. наук, с.н.с.; Середюк Г. В. канд. біол. наук; Сусуловський А. С. канд. біол. наук, с.н.с.; Третяк П. Р. д-р біол. наук, проф.; Фальтинович В. д-р біол. наук, проф. (Польща); Царик Й. В. д-р біол. наук, проф.; Чернобай Ю. М. д-р біол. наук, проф.; Шрубович Ю. Ю. канд. біол. наук; Яницький Т. П. канд. біол. наук

EDITORIAL BOARD

Kaprus I. Y. (*Editor-in-Chief*), Klymyshyn O. S. (*Associate Editor*), Orlov O. L. (*Managing Editor*), Gural R. I. (*Technical Editor*), Bokotey A. A., Voichyshyn V. K., Godunko R. J., Gural-Sverlova N. V., Dzubenko N. V., Radchenko O. G., Rizun V. B., Serediuk H. V., Susulovsky A. S., Tretjak P. R., Faltynowicz W., Tsaryk J. V., Chernobay Y. M., Shrubovych J. J., Yanitsky T. P.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного природознавчого музею

ISSN 2224-025X

© Наукові записки ДПМ, 2023

Короткі повідомлення

УДК 595.74 (477.44)

Середюк Г.В.¹, Смірнов Н.А.²

ЗНАХІДКА *MEGISTOPUS FLAVICORNIS* (ROSSI, 1790) (NEUROPTERA, MYRMELEONTIDAE) У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Megistopus flavicornis (Rossi, 1790) – вид, що належить до монотипового роду родини Myrmeleontidae. Цей мурашиний лев має відносно невеликі розміри. Його можна легко ідентифікувати за характерною темно-коричневою плямою на дистальній частині переднього крила, а також завдяки довгим і витонченим ногам (рис.). Зміна розміру та відтінку плями помірна і таксономічно незначуща. Крила мають ланцетоподібну форму і є прозорими. Жилки білого кольору мають бурі ділянки. Зазвичай довжина передніх крил становить 20-25 мм, а задніх – 18-24 мм.

Довжина черевця становить 12-18 мм. Голова широка, темно-жовта, з широкою смугою бурого кольору, яка простягається від ока до ока. Тім'я опукле. Вусики довгі, їхня довжина відповідає довжині голови та всіх відділів грудей разом. Середньогруди та задньогруди мають темно-бурий малюнок. Ноги довгі й тонкі, солом'яно-жовтого кольору, з бурими цятками, короткими чорними волосками та щетинками. Черевце темно-бурого кольору, практично чорне, з жовтими півкільцями на вершинах від 2 до 5 сегментів (Aspöck et al., 1980; Badano et al., 2017). Найчастіше зустрічається у різних відкритих біотопах, особливо в рідколіссі, а також у різних типах маквісу (Monserrat & Acevedo, 2013). Дорослі особини зазвичай активні вночі, іноді летять до джерел штучного світла. Вдень вони утримуються на деревах і чагарниках, розташовуючись уздовж тонких гілок. Літ імаго можна спостерігати від травня до липня включно. Щільність популяції залишається стабільно низькою. Дорослі особини – хижаки. В Європі переважно трапляється на висотах нижче 1000 м над рівнем моря, в Марокко та на Близькому Сході досягає висот до 2000 м.

Личинки цього виду часто зустрічаються на піщаних ділянках, берегах річок, прибережних дюнах, під шарами тонкого рослинного матеріалу. Часто їх можна знайти в затінених місцях поблизу підніжжя дерев або інших укриттів (Monserrat & Acevedo, 2013; Badano & Pantaleoni, 2014). Личинки не будують ловчих лійок, але закопуються в ґрунт та на поверхню виставляють лише щелепи, очікуючи на жертву. Вони полюють на дрібних комах та інших безхребетних. Голова личинки бурого кольору, а щелепи – жовтого, з зубцями, які мають чорні вершини. Вусики тонкі та бурого кольору. Ноги довгі, покриті довгими щетинками (Захаренко, Кривохатский,

1993; Cesaron et al., 2008). Зимують у третьому віці личинки. Генерація цих комах дворічна, упродовж року розвивається лише одне покоління.

Рис. Зовнішній вигляд *M. flavicornis* з Вінницької обл. (фото Н.А. Смірнова).

M. flavicornis є широко розповсюдженим видом у центральній і південній Європі. Він також зустрічається від Кавказу та Близького Сходу до Грузії, Анатолії, Вірменії, Азербайджану та Туркменістану. На західному березі Каспійського моря його можна знайти в Ірані, Ізраїлі та Марокко (Захаренко та Кривохатський, 1993; Acevedo, 2017; Badano et al., 2017; Oswald, 2020; Acevedo et al., 2020). У межах України вид був відомий у Полтавській, Херсонській, Харківській областях та на Кримському півострові (Захаренко, 1997). Додатково у Global Biodiversity Information Facility (GBIF; www.gbif.org) наявні неопубліковані дані про знахідки *M. flavicornis* на територіях Дніпровської, Донецької, Запорізької, Київської та Черкаської областей (Megistopus..., 2023).

Тут ми хочемо повідомити про знахідку *M. flavicornis* на північній околиці м. Ямпіль Вінницької області. Координати знаходження: 48.256043N, 28.273932E. Одна особина була виявлена 10.06.2022 р. на листку шипшини *Rosa* sp. біля польової дороги, що проходить між сільськогосподарськими угіддями (ріллею) та індивідуальними присадибними ділянками.

Для Вінницької області це перший випадок фіксації цього виду. Знахідка *M. flavicornis* розширює сучасні уявлення про його поширення на території України, доповнює список фауни Neuroptera Вінницької області, а також загалом лісостепової смуги правобережної частини України.

- Acevedo R.F. 2017. Avances en el conocimiento de la familia Myrmeleontidae (Insecta, Neuroptera) de la Península Ibérica y Baleares: estadios larvarios, filogenia y modelos de distribución. Tesis doctoral. Servicio de Publicaciones de la Universidad Complutense de Madrid: e-prints complutense, 422 p. [Посилання: <https://eprints.ucm.es/45634/1/T39428.pdf>]
- Acevedo R.F., Monserrat V.J., Contreras-Ramos A., Pérez-González S. 2020. Comparative study of sensilla and other tegumentary structures of Myrmeleontidae larvae (Insecta, Neuroptera). 2020. *Journal of Morphology*. P. 1-19. **DOI:** 10.1002/jmor.21240
- Aspöck H., Aspöck U., Hölzel H. 1980. Die Neuropteren Europas. Eine zusammenfassende Darstellung der Systematik, Ökologie und Chorologie der Neuropteroidea (Megaloptera, Raphidioptera, Planipennia) Europas. Krefeld : Goecke & Evers. 495 p.
- Badano D. & Pantaleoni R.A. 2014. The larvae of European Myrmeleontidae (Neuroptera). *Zootaxa*. 3762 (1): 001 – 0 71. **DOI:** 10.11646/zootaxa.3762.1.1
- Badano D., Aspöck H., Aspöck U. 2017. Taxonomy and phylogeny of the genera *Gymnocnemia* Schneider, 1845, and *Megistopus* Rambur, 1842, with remarks on the systematization of the tribe Nemoleontini (Neuroptera, Myrmeleontidae). *Deutsche Entomologische Zeitschrift*. 64(1). P. 43-60. [Посилання: <https://doi.org/10.3897/dez.64.11704>]
- Cesaron C., Aldini R.N., Pantaleoni R. A. 2010. The larvae of *Gymnocnemia variegata* (Schneider, 1845) and *Megistopus flavicornis* (Rossi, 1790) (Neuroptera: Myrmeleontidae): a comparative description. Proceedings of the X International Symposium on Neuropterology. Piran, Slovenia, 2008. Devetak D., Lipovšek S. & Arnett A.E. (eds). Maribor, Slovenia. P. 135–144.
- Megistopus flavicornis* (Rossi, 1790). GBIF. [Посилання: <https://www.gbif.org/es/species/5164574>] (дата доступу: 09.08.2023)
- Monserrat V.J., Acevedo, J. 2013. Los mirmeleónidos (hormigas-león) de la península ibérica e Islas Baleares (Insecta, Neuropterida, Neuroptera, Myrmeleontidae). *Graellsia*, 69(2). P. 283-321. **DOI:** 10.3989/graellsia.2013.v69.098
- Oswald J. D. 2020. Neuropterida Species of the World. A Catalogue and Monograph of the Species and Subspecies of the Extant and Extinct Neuroptera, Megaloptera, Raphidioptera, and Glosselytrodea (Insecta: Neuropterida) of the World. Lacewing Digital Library, Research Publication. No 1. [Посилання: <https://lacewing.tamu.edu/SpeciesCatalog/Main>]

Захаренко А.В., Кривохатский В.А. 1993. Сетчатокрылые (Neuroptera) европейской части бывшего СССР. *Известия Харьковского энтомологического общества*. Т. 1 вып. 2. С. 34–91.

Захаренко О.В. 1997. *Сімчастокрилі (Insecta, Neuroptera) України і деякі питання охорони рідкісних і зникаючих комах*. Дисертація доктора наук. Київ. 243 с.

¹ Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів

e-mail: hanna.serediuk@gmail.com

² Чернівецький обласний краєзнавчий музей

e-mail: nazarsm@ukr.net

ЗМІСТ

CONTENTS

Музеологія * Museology		Стор.
Гураль Р. І., Гураль-Сверлова Н. В. Науковий та освітній потенціал малакологічного фонду Державного природознавчого музею НАН України		3
• Scientific and educational potential of the malacological collection of the State Museum of Natural History of the National Academy of Sciences of Ukraine		
Бокотей А. А., Климишин О. С. Колекція тварин митрополита Йосифа Сліпого у фондах Державного природознавчого музею НАН України		13
• Animal collection of Metropolitan Josyf Slipy in the founds of the State natural-historical museum of the NAS of Ukraine		
Новіков А. В., Гуштан Г. Г., Гуштан К. В., Кузярін О. Т., Лелека Д. Ю., Начичко В. О., Проць Б. Г., Різун В. Б., Савицька А. Г., Сусуловська С. А., Сусуловський А. С. Окреслення цілей і формату проєкту «Оцифрування природничих колекцій, що зазнали ушкодження внаслідок бойових дій і супутніх факторів: розробка протоколів і впровадження на базі Державного природознавчого музею НАН України»		19
• Outlining the aims and format of the project «Digitisation of natural history collections damaged as a result of hostilities and related factors: development of protocols and implementation based on the State Museum of Natural History of the National Academy of Sciences of Ukraine»		
Екологія * Ecology		
Гусак О. В., Капрусь І. Я. Вплив агро- та урбаногенної фрагментації природного середовища на структуру таксоценів колембол Східного Поділля		31
• The influence of agro- and urbanogenic fragmentation of the natural environment on the structure of Collembolan taxocenoses of the Eastern Podillia		
Капрусь І. Я., Мицак О. Я., Савчак О. Р. Населення колембол болотних екосистем української частини міжнародного біосферного резервату «Розточчя»		43
• Population of Collembola of bog ecosystems of the ukrainian part of the International Biosphere Reserve «Roztochia»		
Бешлей С. В., Лобачевська О. В., Соханьчак Р. Р. Вміст фенолів та активність поліфенолоксидази в гаметофіті домінантних мохів лісових екосистем Українського Розточчя		57
• The content of phenols and activity of polyphenol oxidase in the gametophyte of dominant mosses in forest ecosystems of the Ukrainian Roztochchia		
Кияк В. Г. Взаємовплив і спряженість між популяціями альпійських фітоценозів Українських Карпат		67
• Mutual influence and conjugation between populations of alpine phytocenoses in the Ukrainian Carpathians		

Рагуліна М. Є., Орлов О. Л., Дмитрук Р. Я., Борняк У. І. Травертинові джерела Львівського Розточчя і прилеглих територій: ретроспектива та сучасний стан	77
• Petrifying Springs of Lviv Roztocze and adjacent territories: the Retrospective and Modern Condition	
Гуштан Г. Г. Таксономічна і екологічна структура таксоценів панцирних кліщів (Acari: Oribatida) мезофітних лук Закарпатської низовини	89
• Taxonomic and ecological structure of oribatid mites (Acari: Oribatida) of mesophilic grasslands on the Transcarpathian lowland	
Баишта А.-Т. В. Рукокрилі (<i>Chiroptera</i>) смерекових лісостанів Українських Карпат	99
• Bats (Chiroptera) of spruce forests in the Ukrainian Carpathians	
Гураль-Сверлова Н. В., Гураль Р. І. Нові дані щодо поширення антропохорних видів наземних молюсків на заході України та можливі підходи до їх класифікації	111
• New data on the distribution of anthropochorous species of land molluscs in western regions of Ukraine and possible approaches to their classification	
Кім Н. А., Щербаченко О. І. Особливості морфо-фізіологічних реакцій мохів залежно від водно-температурного режиму їх місцевиростань	123
• Peculiarities of the morpho-physiological reactions of mosses depending on the water-temperature regime of their local growth	
Леневич О. І. Вплив рельєфу на формування стежкової мережі в межах лісових екосистем НПП «Бойківщина» (Верховинський Вододільний хребет, Українські Карпати)	131
• The influence of the relief on the formation of the network within the forest ecosystems of the NPP «Boikivshchyna» (Verkhovynsky Vododilny ridge, Ukrainian Carpathians)	
Медведєва І. В., Козловський М. П., Кагало О. О., Венгжин Е. Біоіндикаційна роль фітонематодних угруповань в оцінці стану трансформованості вторинних лісових екосистем	143
• The bioindicator role of phytonematode groups in the assessment of the state of transformation of secondary forest ecosystems	

Зоологія * Zoology

Загороднюк І. В. Ссавці (Mammalia): історія терміна, якому понад 100 років	151
• «Ssavtsi» (Mammalia): the story of a 100-year-old term	
Заморока А. М., Михайлюк-Заморока О. В. Пропозиції щодо уніфікації та застосування національної номенклатури найменувань скрипунових (Coleoptera: Cerambycidae) із фауни України й деяких екзотів. Частина III: підродини тонкохвісткові (Lepturinae) й коротові (Necydalinae)	161
• Proposals for unification and use of the Ukrainian national nomenclature for native and exotic species of the longhorn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) in Ukraine. Part III: subfamilies Lepturinae and Necydalinae	

Голіней Г. М., Різун В. Б., Шевчик Л. О., Кравець Н. Я., Прокоп'як М. З., Крижановська М. А., Щербаченко Т. М. Нова знахідка сколії-гіганта <i>Megascolia maculata</i> (Drury, 1773) (Hymenoptera, Scolidae) у Тернопільській області як свідчення розширення ареалу виду.....	171
---	-----

- The new record of the Mammoth Wasp *Megascolia maculata* (Drury, 1773) in the Ternopil oblast as evidence of the species range expansion

Радченко О. Г. Таксономічна та екологічна структура мірмекокомплексів у лісах Волинського Полісся (Україна) та її зміни в процесі відновлення лісу на вирубках ..	181
--	-----

- Taxonomic and ecological structure of myrmecocomplexes in the forests of Volyn' Polissia (Ukraine) and its transformation in the process of forest restoration in clearings

Ботаніка * Botany

Мамчур З. І., Драч Ю. А. Бріофлора Романівського ландшафтного заказника та прилеглих територій (Львівська область)	189
---	-----

- The Bryoflora of the Romaniv landscape region and adjacent territories (Lviv region)

Короткі повідомлення * The brief messages

Середюк Г. В., Смірнов Н. А. Знахідка <i>Megistopus flavicornis</i> (Rossi, 1790) (Neuroptera, Myrmeleontidae) у Вінницькій області	201
--	-----

- Discovery of *Megistopus flavicornis* (Rossi, 1790) (Neuroptera, Myrmeleontidae) in the Vinnytsia region

Данилюк К. М. Новий локалітет <i>Goodyera repens</i> (L.) R. BR. (Orchidaceae) на південній межі ареалу (Мале Полісся)	205
---	-----

- A new locality of *Goodyera repens* (L.) R. BR. (Orchidaceae) on the southern border of the range (Male Polissia)

Орлов О. Л., Рагуліна М. Є., Борняк У. І., Дмитрук Р. Я. Гідрологічний заказник «Травертинові джерела»	207
---	-----

- Hydrological reserve «Travertine springs»

Хроніка * Current issues

Архіпова Х. І. Про діяльність Державного природознавчого музею НАН України у 2022 році	211
---	-----

Дзюбенко Н. В. «Культура – світові течії»: програма обмінів Міністерства культури Франції для іноземних фахівців у сфері культури	213
--	-----

Дзюбенко Н. В. «Увічнення історії через освіту та музеї»: програма IVLP Державного департаменту США	215
--	-----

Савицька А. М. «The Museum Lab»: міжнародна програма для музейних фахівців з африканських та європейських країн	219
--	-----

Правила для авторів * Rules for authors

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 39

PROCEEDINGS OF THE STATE NATURAL HISTORY MUSEUM

Issue 39

Українською та англійською мовами

Головний редактор Ігор Ярославович Капрусь

Комп'ютерний дизайн і верстка: Олександр Семенович Климишин,
Тарас Михайлович Щербаченко

Адреса редакції:
79008 Львів, вул. Театральна, 18
Державний природознавчий музей НАН України
телефон / факс: (032) 235-69-17
e-mail: editorship@smnh.org, trilobit6@gmail.com
<http://nzdpm.smnh.org/>

Формат 70×100/16. Обл.-вид. арк. 18,0. Наклад 100 прим.

Виготовлення оригінал-макета здійснено в Лабораторії природничої музеології
Державного природознавчого музею НАН України
Друк ТзОВ «Простір М» 79000 Львів, вул. Чайковського, 8